

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

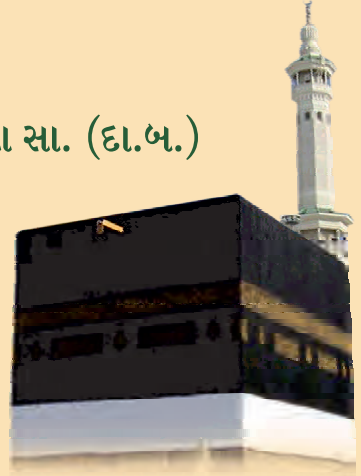
ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

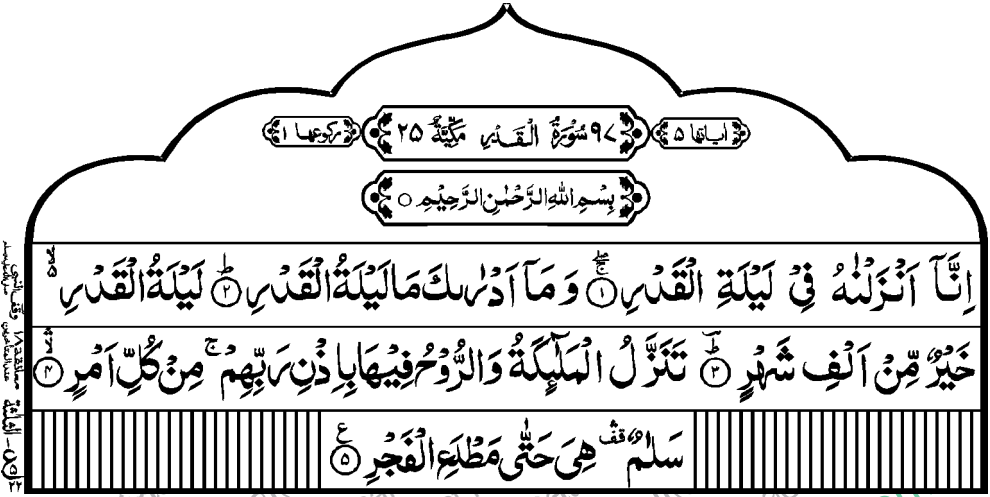
Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૯૭)

સૂરએ કદ્ર

સૂરએ કદ્ર મક્કામાં નાઝિલ થઈ અને તેની પાંચ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ કદ્ર : આયત નં. ૧ થી ૫)

તરજુમા / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

બેશક, અમે જ આ (કુર્આન)ને શબ્દ કદ્રમાં ઉતાર્યું છે (૧) અને આપને કંઈ ખબર છે કે શબ્દ કદ્ર કેવી છે? (૨) શબ્દ કદ્ર હજાર માસથી બેહતર છે. (૩) તે રાત્રે ફરિશ્તા અને રૂહ (જિબ્રિલ અલૈ.) પોતાના પરવરદિગારના હુકમથી દરેક (નિર્માણ થયેલાં) મહાન કામ લઈ (પૃથ્વી પર) ઊતરે છે. (૪) (તેમજ તે રાત્રે) સંપૂર્ણ સલામતી છે. તે (આખી) રાત ખડો ફાટતાં સુધી (બરકતવાળી) છે. (૫)

વિસ્તૃત વિવરણ :

આયતો ઊતરવાની પૂર્વભૂમિકા :

ઈબ્ને અબી હાતિમ (રહ.)એ મુજાહિદ (રહ.)થી વર્ણન થયેલ રિવાયત

વર્ણન કરી છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ એ બની ઈસ્રાઈલના એક મુજાહિદ (યોદ્ધા)ની હાલત વર્ણન કરી જે એક હજાર મહિના સુધી સતત જિહાદમાં પ્રવૃત્ત રહ્યો, ક્યારેય હથિયાર ઊતાર્યું નહીં. મુસલમાનોને આ સાંભળીને આશ્ચર્ય થયું તેના ઉપર સૂરએ કદ્ર નાઝિલ થઈ જેમાં આ ઉમ્મત માટે માત્ર એક રાતની ઈબાદતને તે મુજાહિદની આખી જિંદગીની ઈબાદત એટલે કે એક હજાર મહિના કરતાં ઉત્તમ ઠરાવી દીધી છે અને ઈબને જરીર (રહ.)એ મુજાહિદ (રહ.)ની રિવાયતથી એક બીજી ઘટના આ વર્ણન કરી છે કે બની ઈસ્રાઈલમાં એક ઈબાદતગુઝારની એવી હાલત હતી કે આખી રાત ઈબાદતમાં પ્રવૃત્ત રહેતો અને સવાર થતાં જ જિહાદ માટે નીકળી જતો, દિવસભર જિહાદમાં મશ્ગૂલ રહેતો, એક હજાર મહિના તેણે આ સતત ઈબાદતમાં પસાર કરી દીધા. તેના ઉપર અલ્લાહ તઆલાએ સૂરએ કદ્ર નાઝિલ કરીને આ ઉમ્મતની શ્રેષ્ઠતા સૌના ઉપર સાબિત કરી દીધી. તેનાથી એ પણ જાણ થાય છે કે શબ્દ કદ્ર ઉમ્મતે મુહમ્મદિય્યહ ﷺ ની વિશિષ્ટતાઓમાંથી છે.

(મઝહરી)

ઈબને કધીરે આ જ નિવેદન ઈમામ માલિકનું નકલ કર્યું છે અને અમુક શાફઈ ઈમામોએ તેને જમહૂરનું નિવેદન હોવાનું લખ્યું છે. ખિતાબીએ તેના ઉપર ઈજમાઅનો દા'વો કર્યો છે પરંતુ અમુક હદીષવેતાઓએ તમાં મતભેદ જાહેર કર્યો છે.

(ઈબને કધીર)

"લય્લતુલ કદ્ર"નો અર્થ :

"કદ્ર"નો એક અર્થ સન્માન અને મોટાઈનો થાય છે. ઝહૂરી વગેરે ઉલમાએ આ સ્થળે આ જ અર્થ લીધો છે અને આ રાતને લય્લતુલ કદ્ર કહેવાને આ રાતની શ્રેષ્ઠતા અને સન્માન બતાવ્યું છે. અબૂબક્ર વરકિ કહ્યું કે આ રાતને લય્લતુલ કદ્ર એટલા માટે કહેવામાં આવી કે જે વ્યક્તિની આનાથી આગલી પોતાની બેઅમલીના કારણે કોઈ કદર કિંમત ન હતી તે આ રાતમાં તવબહ, ઈસ્તિગફાર અને ઈબાદત દ્વારા કદર કરવાપાત્ર અને સન્માનનીય બની જાય છે.

કદ્રનો બીજો અર્થ તકદીર અને હુકમનો પણ થાય છે. આ અર્થના આધારે

લયૂલતુલ કદ્ર કહેવાનું કારણ એ હશે કે આ રાત્રે બધી જ મખ્લૂક માટે જે કંઈ તકદીરે અઝલીમાં લખ્યું છે તેનો જે ભાગ આ સાલમાં રમઝાનથી આગલી રમઝાન સુધી બનવાનો છે તે એ ફરિશ્તાઓના હવાલે કરી દેવામાં આવે છે જેઓ સૃષ્ટિની વ્યવસ્થા અને તેના કાર્યો ઉપર નિમાયેલા છે. તેમાં દરેક માનવીની જિંદગી અને મોત, રોજી અને વરસાદ વગેરેનું પ્રમાણ તેના ઉપર નિમાયેલા ફરિશ્તાઓને લખાવી દેવામાં આવે છે. એટલે સુધી કે જે વ્યક્તિને આ વર્ષે હજજ નસીબ થશે તે પણ લખી દેવામાં આવે છે અને આ ફરિશ્તા જેમને આ કાર્યો સોંપવામાં આવે છે ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)ના નિવેદન પ્રમાણે ચાર છે; ઈસ્રાફિલ, મિકાઈલ, ઈઝરાઈલ અને જિબ્રઈલ (અલૈ.).

(કુતૂબી)

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبْرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۝ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۝ أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا

સૂરએ દુબાનની આ આયતમાં આ વિષય ખૂબ વિસ્તારથી આવ્યો છે કે આ મુબારક રાત્રે તકદીરના કાર્યોના ફેસલા લખી દેવામાં આવે છે અને જમહૂર તફસીરકારો નજીક "લયૂલતિન મુબારકહ"થી ભાવાર્થ પણ લયૂલતુલ કદ્ર જ છે અને અમુક લોકોએ તેને અડધી શાબાનની રાત એટલે કે શબે બરાઅત ભાવાર્થ તરીકે લીધી છે તો તેઓ એનો સુમેળ એ રીતે સાધે છે કે શરૂઆતના તકદીરી કાર્યોના ફેસલા સંક્ષિપ્તમાં શબે બરાઅતમાં થઈ જાય છે પછી તેની વિગતો શબે કદ્રમાં લખવામાં આવે છે. તેનું સમર્થન હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)ના એક નિવેદનથી થાય છે જેને બગવીએ અબૂદુહાની રિવાયતથી નકલ કરેલ છે. તેમાં કહ્યું છે કે અલ્લાહ તઆલા આખા વર્ષના તકદીરી કાર્યોના ફેસલા તો શબે બરાઅત એટલે કે શાબાનની ૧૫મી રાત્રે કરી લે છે પછી શબે કદ્રમાં આ ફેસલાઓ સંબંધિત ફરિશ્તાઓને સોંપવામાં આવે છે.

(મઝહરી)

આ અગાઉ લખી ચૂકવામાં આવ્યું છે કે તકદીરના કાર્યોના ફેસલા આ રાતમાં થવાનો ભાવાર્થ એ છે કે આ વર્ષમાં જે તકદીરી કાર્યો લાગુ થવાના છે તે "લવ્હે મહફૂઝ"માંથી નકલ કરીને ફરિશ્તાઓના હવાલે કરવામાં આવે છે અને મૂળ તકદીરનું લખાણ અઝલમાં લખી ચૂકવામાં આવ્યું છે.

લય્લતુલ કદ્ર ક્યારે છે તે નક્કી કરવું :

આટલી વાત તો કુર્આને કરીમના ખુલાસાઓથી સાબિત છે કે શબે કદ્ર રમઝાન મુબારકના મહિનામાં આવે છે પરંતુ નિશ્ચિત તારીખમાં ઉલમાના વિવિધ મતભેદો છે જે ચાલીસ સુધી પહોંચ્યા છે પરંતુ તફ્સીરે મઝહરીમાં છે કે આ બધા નિવેદનોમાં સાચું એ છે કે શબે કદ્ર રમઝાન મુબારકના છેલ્લા અશરહ (અંતિમ ૧૦ દિવસ)માં હોઈ શકે છે પરંતુ અંતિમ અશરહમાં કોઈ ખાસ તારીખ નિશ્ચિત નથી બલકે તેમાંથી કોઈ પણ રાત હોઈ શકે છે. તે દરેક રમઝાનમાં બદલાતી પણ રહે છે અને તે દશમાંથી ખાસ એકી સંખ્યાની રાત્રિઓ જેમકે ૨૧, ૨૩, ૨૫, ૨૭, ૨૯ માં સહીહ હદીષની રૂએ વધારે સંભાવના છે. આ નિવેદનમાં બધી જ હદીષો જે શબે કદ્રને નક્કી કરવા વિશે આવી છે એકઠી થઈ જાય છે જેમાં ૨૧, ૨૩, ૨૫, ૨૭, ૨૯ રાત્રિઓમાં શબે કદ્ર હોવાનું વર્ણન આવ્યું છે. જો શબે કદ્રને આ રાતોના વર્તુળમાં દરેક રમઝાન મુબારકમાં બદલાતા હોવાનું ઠરાવવામાં આવે તો આ બધી હદીષની રિવાયતો પોતપોતાની જગ્યાએ સાચી ઠરે છે, કોઈમાં તા'વીલ કરવાની આવશ્યકતા નથી રહેતી, તેથી ઘણા ફકીહો અને ઈમામોએ તેને અંતિમ અશરહમાં બદલાતી રહેતી રાત ઠરાવી છે. અબૂ કુલાબા, ઈમામ માલિક, અહમદ બિન હમ્બલ, સુફિયાન ધૌરી, ઈસ્હાક બિન રાહવિથલ, અબૂ ધૌર, મઝની, ઈબ્ને ખુઝયમા (રહ.) વગેરે સૌએ આ જ કહ્યું છે અને એક રિવાયતમાં ઈમામ શાફઈ (રહ.)થી પણ તેના વિશે નકલ થયેલ છે અને બીજી રિવાયત ઈમામ શાફઈ (રહ.)ની એ છે કે આ રાત બદલાતી રહેનારી નથી બલકે નિશ્ચિત છે.

(ઈબ્ને કધીર)

સહીહ બુખારીમાં હઝરત આયશા સિદીકા (રદિ.)ની રિવાયતથી આવ્યું છે કે રસૂલે કરીમ ﷺએ કહ્યું **تَحْرُوًا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ** એટલે કે શબે કદ્રને રમઝાનના અંતિમ અશરહમાં શોધો અને સહીહ મુસ્લિમમાં હઝરત ઈબ્ને ઉમર (રદિ.)ની રિવાયતથી આવ્યું છે કે રસૂલે કરીમ ﷺએ કહ્યું, **فَاطْلُبُوهَا فِي الْوَتْرِ مِنْهَا** એટલે કે શબે કદ્રને રમઝાનના અંતિમ અશરહની એકી સંખ્યાની રાત્રિઓમાં શોધો.

(મઝહરી)

શબે કદ્રની અમુક ફઝીલતો અને આ રાતની ખાસ દુઆ :

આ રાત્રે સૌથી મોટી ફઝીલત તો એ જ છે કે જે આ સૂરતમાં વર્ણન થઈ છે કે આ એક રાતની ઈબાદત એક હજાર મહિના એટલે કે ૮૩ વર્ષથી વધારેની ઈબાદત કરતાં પણ ઉત્તમ છે, પછી ઉત્તમ હોવાની કોઈ હદ પણ નક્કી નથી, કેટલી ઉત્તમ છે; બે ઘણી, ચાર ઘણી, દશ ઘણી, સો ઘણી વગેરે બધી જ સંભાવનાઓ રહેલી છે.

સહીહૈનમાં હઝરત અબૂ હુરયરહ (રદિ.)ની રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું કે જે કોઈ શબે કદ્રમાં ઈબાદત માટે ઊભો રહ્યો તેના બધા જ પાછલા ગુનાહો મા'ફ થઈ ગયા અને હઝરત ઈબને અબ્બાસ (રદિ.)થી રિવાયત છે કે નબીએ કરીમ ﷺ એ કહ્યું કે શબે કદ્રમાં તે બધા જ ફરિશ્તાઓ જેમનું સ્થાન "સિદ્રતુલ મુન્તાહા" ઉપર છે હઝરત જિબ્રઈલ અમીન (અલૈ.) સાથે દુનિયામાં ઊતરે છે અને કોઈ મો'મિન પુરુષ અને સ્ત્રી એવા નથી જેમને તે સલામ ન કરતા હોય, માત્ર તે વ્યક્તિ સિવાય કે જે દાડૂ પીતો હોય અથવા સુવ્વરનું માંસ ખાતો હોય.

એક હદીષમાં રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું કે જે વ્યક્તિ શબે કદ્રની ભલાઈ અને બરકતથી વંચિત રહ્યો તે બિલકુલ જ વંચિત અને બદનસીબ છે. શબે કદ્રમાં અમુક લોકોને ખાસ પ્રકારના નૂર (પ્રકાશ)નો સાક્ષાત્કાર પણ થાય છે પરંતુ એ ન તો દરેકને પ્રાપ્ત થાય છે અને ન જ આ રાતની બરકતો અને સવાબ પ્રાપ્ત થવામાં આવા સાક્ષાત્કારોની કોઈ દખલગીરી છે તેથી તેની ફિકર ચિંતામાં પડવું ન જોઈએ.

હઝરત આયશા સિદીકા (રદિ.)એ રસૂલે કરીમ ﷺ ને પૂછ્યું કે જો હું શબે કદ્રને પામું તો કઈ દુઆ કરું ? રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું, આ દુઆ કરો, **اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تَحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي** “હે અલ્લાહ ! તું ઘણો મા'ફ કરનારો છે અને તું મા'ફીને પસંદ કરે છે, મારી ભૂલોને મા'ફ કર.”

(કુર્તબી)

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ આ આયતમાં ખુલાસો છે કે કુર્આને કરીમ શબે કદ્રમાં નાઝિલ થયું, તેનો એ ભાવાર્થ પણ હોઈ શકે છે કે સમગ્ર કુર્આન લખે

મહફૂઝથી આ રાત્રે ઉતારવામાં આવ્યું, પછી જિબ્રઈલ અમીન (અલૈ.) તેને સતત ૨૩ વર્ષોની મુદતમાં સૂચના પ્રમાણે થોડું થોડું લાવતા રહ્યા અને એ પણ ભાવાર્થ હોઈ શકે છે કે આ રાતમાં કુર્આનનું શરૂઆતનું ઉતરવું અમુક આયતોથી થઈ ગયું, બાકી પાછળથી નાઝિલ થતું રહ્યું.

બધી જ આસમાની કિતાબો રમઝાનમાં જ ઊતરી છે :

હઝરત અબૂઝર ગિફારી (રદિ.)થી રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું કે ઇબ્રાહીમ (અલૈ.)ના સહીફા રમઝાનની ત્રીજી તારીખે અને તવરાત છટ્ટી તારીખે અને ઇન્જીલ ૧૩મી તારીખે અને ઝબૂર ૧૮મી તારીખે રમઝાનમાં જ નાઝિલ થઈ છે તથા કુર્આન નબીએ કરીમ ﷺ ઉપર રમઝાનની ૨૪મી તારીખે ઊતર્યું છે.

(મઝહરી)

تَنْزِيلُ الْمَلَكَةِ وَالرُّوحُ માં શબ્દ "રૂહ"થી ભાવાર્થ હઝરત જિબ્રઈલ અમીન (અલૈ.) છે. હઝરત અનસ (રદિ.)ની રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું કે જ્યારે શબે કદ્ર થાય છે તો જિબ્રઈલ અમીન (અલૈ.) ફરિશ્તાઓની મોટી જમાઅત સાથે જમીન ઉપર ઊતરે છે અને જેટલા અલ્લાહના બંદાઓ પુરુષ અને સ્ત્રી નમાઝ અથવા અલ્લાહના ઝિક્રમાં પ્રવૃત્ત હોય છે સૌના માટે રહમતની દુઆ કરે છે.

(મઝહરી)

مِنْ كُلِّ أَمْرٍ નો અર્થ એ છે કે ફરિશ્તા લયૂલતુલ કદ્રમાં આખા વર્ષની અંદર બનનાર તકદીરી ઘટનાઓ લઈને જમીન ઉપર ઊતરે છે અને અમુક તફસીરકારો મુજાહિદ (રહ.) વગેરેએ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ને સલામ સાથે સંદર્ભિત કરી આ અર્થ ઠરાવ્યો છે કે તે દરેક બુરાઈ અને આફત તથા બુરી વસ્તુથી સલામતી છે.

مِنْ كُلِّ أَمْرٍ નો અર્થ એ છે કે આ રાત સલામ અને સલામતી છે અને ભલાઈ જ ભલાઈ છે અને તેમાં બુરાઈનું નામ નથી. (કુર્તુબી) અને અમુક લોકોએ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ને હુકમના અર્થમાં દર્શાવી એવો અર્થ લીધો છે કે આ ફરિશ્તાઓ દરેક એવો હુકમ લઈને આવે છે જે ભલાઈ અને સલામ છે.

(મઝહરી)

هُيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ એટલે કે શબે કદ્રની આ બરકતો રાતના કોઈ ખાસ ભાગ સાથે જોડાયેલ નથી બલકે રાત્રિની શરૂઆતથી ફજર સુધી એક સરખો હુકમ છે.

ખુલાસો :

આ આયતોમાં શબે કદ્રને એક હજાર મહિનાઓથી વધારે ઉત્તમ ઠરાવવામાં આવી છે અને દેખીતું છે કે આ એક હજાર મહિનાઓની અંદર પણ દરેક વર્ષે એક શબે કદ્ર આવે છે તો હિસાબ કેવો થશે ? તફસીરના ઈમામોએ કહ્યું કે અહીંયાં એક હજાર મહિનાઓથી ભાવાર્થ એ છે કે જેમાં કોઈ શબે કદ્ર ન હોય તેથી શંકાને કોઈ સ્થાન નથી. (ઈબ્ને કધીર)

ભૌગોલિક પરિસ્થિતિની વિવિધતાના કારણે વિવિધ દેશો અને શહેરોમાં શબે કદ્ર વિવિધ દિવસોમાં હોય તો તેમાં કોઈ શંકા નથી, કારણ કે દરેક સ્થળના આધારે જે રાત શબે કદ્ર ઠરશે તે સ્થળે તે જ રાતમાં શબે કદ્રની બરકતો પ્રાપ્ત થશે. વલ્લાહુ અઅલમુ.

મસ્અલો :

જે વ્યક્તિએ શબે કદ્રમાં ઈશા અને ફજરની નમાઝ જમાઅત સાથે પઢી લીધી તેણે પણ આ રાતનો સવાબ પામી લીધો અને જે વ્યક્તિ જેટલું વધારે કરશે એટલો વધારે સવાબ પામશે. સહીહ મુસ્લિમમાં હઝરત ઉસ્માન ગની (રદિ.)ની રિવાયત છે કે રસૂલે કરીમ ﷺ એ કહ્યું કે જે વ્યક્તિએ ઈશાની નમાઝ જમાઅત સાથે અદા કરી લીધી તો અડધી રાતના કયામનો સવાબ પામી લીધો અને જેણે સવારની નમાઝ પણ જમાઅતથી અદા કરી લીધી તો આખી રાત જાગીને ઈબાદત કરવાનો સવાબ પામી લીધો.

تَمَّتْ سُورَةُ الْقَدْرِ بِحَمْدِ اللَّهِ رَمَضَانَ ١٣٩١ هـ

અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! સૂરએ કદ્ર પૂર્ણ થઈ.

□□□□□□□□□□

તારીખ : ૨૬ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૫ મુતાબિક ૬ જમાદિઉલ અવ્વલ ૧૪૩૬ હિજરી

ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી